

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om familiepolitikens rolle i forbindelse med den demografiske udvikling — udveksling af bedste praksis mellem medlemsstaterne

(sonderende udtalelse)

(2011/C 218/02)

Hovedordfører: **Stéphane BUFFETAUT**

Medhovedordfører: **Béatrice OUIIN**

Ved brev af 15. november 2010 anmodede ambassadør Péter GYÖRKÖS på vegne af det ungarske formandskab og under henvisning til artikel 304 i traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg om at udarbejde en sonderende udtalelse om:

Familiepolitikens rolle i forbindelse med den demografiske udvikling – udveksling af bedste praksis mellem medlemsstaterne.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs præsidium henviste den 7. december 2010 det forberedende arbejde til Den Faglige Sektion for Beskæftigelse, Sociale og Arbejdsmarkedsmæssige Spørgsmål og Borgerrettigheder, som udpegede Stéphane BUFFETAUT til ordfører og Béatrice OUIIN til medordfører.

Som følge af sagens hastende karakter udpegede Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg på sin 471. plenarforsamling den 4.-5. maj 2011 (mødet den 4. maj 2011) Stéphane BUFFETAUT til hovedordfører og Béatrice OUIIN til medhovedordfører og vedtog følgende udtalelse med 183 stemmer for, 3 imod og 8 hverken for eller imod:

1. Konklusioner og henstillinger

1.1 De europæiske familiepolitikker har forskelligt udspring og indhold, men et fælles mål: at støtte og hjælpe familierne. De nationale og regionale politikker som helhed og investerings-, uddannelses-, bolig- og beskæftigelsespolitikker kan gøre et bestemt land, region eller område attraktivt for familier og skabe familievenlige betingelser.

1.2 En sammenligning af de systemer, der findes, er interessant, fordi det gør det muligt at fastlægge bedste praksis. Dog er der ingen tvivl om, at systemerne kun er fuldt effektive, hvis udbuddet af tjenester og de støtteordninger, der er til rådighed, opfylder familiernes og forældrenes eller de kommende forældres forventninger. Disse forventninger er ikke nødvendigvis de samme i alle medlemsstater, men afhænger af den nationale kultur, sociale normer og traditioner. Derfor bør de offentlige myndigheder lade være med at tage udgangspunkt i ideologi, men derimod foreslå tiltag, der reelt giver den enkelte muligheden for at stifte familie og få det ønskede antal børn.

1.3 Den Europæiske Union har ikke kompetencer til at lovgive om familiepolitikken, men kan lovgive på områder, der berører balancen mellem familie- og arbejdsliv, om ligestilling mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet og om beskyttelse af børn og børns udvikling.

1.4 Desuden kan EU spille en nyttig rolle i formidlingen af viden om den demografiske situation og udvikling og i udveksling af god praksis mellem medlemsstaterne.

1.5 I dag er en række initiativer og dertil knyttede finansieringsmuligheder under udvikling under ledelse af EU, og midler fra strukturfondene og Den Europæiske Socialfond kan anvendes til, og er allerede blevet anvendt til, at understøtte familievenlige politikker.

1.6 En bedre samordning af disse initiativer ville være ønskelig, og ansvaret herfor eller i det mindste koordineringen heraf bør henhøre under et organ, der har til opgave at fastlægge en samlet politik, hvilke områder der skal sættes på, og hvilke analyser der skal prioriteres. Denne rolle som tovholder og koordinator kunne deles mellem Kommissionen, i praksis primært den europæiske alliance for familier, og Eurofound. Førstnævnte kunne således få ansvaret for de politiske aspekter og styringen og sidstnævnte for de mere videnskabelige aspekter.

1.7 Familieorganisationer bør inddrages i udarbejdelsen af familiepolitikker og politikker af betydning for familierne på både EU-niveau og i medlemsstaterne.

1.8 Mange af de politikker, der fastlægges på EU-niveau, har direkte indflydelse på familielivet. EØSU anbefaler derfor, at familiespørgsmål indarbejdes i alle europæiske politikker, og at der især tages hensyn hertil i de konsekvensanalyser, som nu skal gennemføres i forbindelse med enhver EU-lovgivning ⁽¹⁾, og at de indgår i evalueringen af de eksisterende politikker, der skal revideres.

⁽¹⁾ EØSU's udtalelse om fremme af solidariteten mellem generationerne, EUT C 120 af 16.5.2008, s. 66, punkt 4.8.

1.9 Udvalget bakker varmt op om idéen om at gøre 2014 til europæisk familieår.

2. Indledning: Beskrivelse af den demografiske situation

2.1 De europæiske familier undergår store forandringer: fødselstal, der er i flere årtier har været lavere end tærsklen for generationsfornyelse⁽²⁾, ældre førstegangsfødende, flere skilsmisser, flere husholdninger med kun én forsøger, flere familier uden en stabil indkomst, længere levetid samt flere plejekrævende ældre, hvilket primært kan tilskrives den tidligere demografiske udvikling. Ændringerne i familiestrukturerne betyder nye udfordringer, som der skal tages hensyn til, både når familiepolitikkerne formuleres og samordnes, og når de gennemføres.

2.2 Storfamiliens tilbagegang til fordel for kernefamilien som følge af bl.a. urbaniseringen og ændret livsstil er sket samtidig med, at vi i højere grad er blevet individualister, og der har dannet sig nye sociale grupper, der langt oftere risikerer social udstødelse. Her tænkes der på langtidsledige, familier med én forsøger, fattige arbejdstagere og fattige eller fattigdomstruede børn. Alle områder af Europa er desværre berørt af disse problemer. Det anslås, at 17 % af europæerne er ramt af fattigdom eller social udstødelse, og dette har konsekvenser for familiepolitikken.

2.3 Selvom fødselstallet er lavere end tærsklen for generationsfornyelse i hele Den Europæiske Union, afspejles det forskelligt i medlemsstaterne og regionerne i såvel den demografiske situation som i familiepolitikken. Desuden er det værd at bemærke, at befolkningstætheden kan variere betydeligt inden for samme medlemsstat, hvor nogle regioner kan være meget tæt befolkede og andre affolkede, hvilket har følger for den fysiske planlægning og opretholdelsen af offentlige tjenester, bl.a. familietjenester. Den Europæiske Unions slogan »forenet i mangfoldighed« kommer således rigtig til sin ret her. Befolkningssaldringen i Europa, dvs. det forhold, at andelen af ældre bliver stadig større, kan helt sikkert forklares med den positive udvikling, at ældre kan forvente at leve længere med godt helbred, men også med en anden mere negativ udvikling, nemlig det markant lavere fødselstal, som betyder, at generationerne ikke fornyes.

2.4 Ingen medlemslande har nået tærsklen for generationsfornyelse⁽³⁾, men to, Frankrig og Irland, er tæt på. Fødselstallet i USA har næsten nået denne tærskel, mens det i Europa i gennemsnit ligger omkring 25 % under.

2.5 Inden for rammerne af dette generelle billede er der store forskelle. I 18 medlemsstater er der en positiv befolkningstilvækst med flere fødsler end dødsfald, mens udviklingen i 9

lande er negativ, dvs. der er flere dødsfald end fødsler (i stigende rækkefølge: Portugal, Estland, Italien, Letland, Litauen, Ungarn, Rumænien, Bulgarien, Tyskland).

2.6 Det er først og fremmest en klar stigning i den samlede fertilitet, der kan vende denne udvikling. Også indvandring kan påvirke udviklingen, men vil ikke i sig selv være nok, da indvandrerne ikke nødvendigvis bosætter sig dér, hvor fødselstallet er lavest, og desuden bliver de også bliver ældre. Øget indvandring forudsætter aktive integrationspolitikker, der kan forebygge de problemer, der kan opstå, når forskellige befolkningsgrupper lever side om side, ikke mindst i modtagerlande med lille befolkningstilvækst.

3. Krisens virkninger for familierne

3.1 Den økonomiske krise har haft en række følger, der har påvirket nogle familiers levevilkår og gjort det vanskeligere at opfylde det deraf følgende behov for hjælp. Den økonomiske situation har først og fremmest haft konsekvenser for beskæftigelsen og mange husholdningers indtægter.

3.2 Krisen og de meget stramme offentlige finanser i et antal medlemsstater kan desuden tvinge regeringerne til at justere eller forsinke gennemførelsen af visse familiepolitiske foranstaltninger.

3.3 Indenrigspolitikkerne i de fleste medlemsstater berører familierne direkte eller har virkninger for dem. Det drejer sig om politikker for bekæmpelse af udstødelse, erhvervsuddannelses- og boligpolitikker, politikker om offentlig transport, energi, social bistand, uddannelse og beskæftigelse osv. Dette viser, at der er behov for at medtænke familiespørgsmål i alle disse politikker for at tage hensyn til, hvordan de påvirker familierne⁽⁴⁾.

4. Forskellige typer familiepolitik

4.1 En helhedsorienteret familiepolitik omfatter skatteforanstaltninger, familieydelse, tiltag for at fremme ligestillingen mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet, pasnings- og plejeordninger for børn og omsorgskrævende personer, familierettigheder i alderspensionsordninger og foranstaltninger, der gør det muligt at forene familie- og arbejdsliv, herunder forældreorlov og frivilligt deltidsarbejde. Denne slags politikker findes overalt i EU, men forskellige lande har lagt vægten på forskellige elementer, og nogle steder har de i højere grad form af socialend familiepolitikker. Det er ikke overraskende, at der er denne forskel, da traditioner, behov, social indstilling og filosofisk tilgang varierer fra land til land, og det samme gør familiernes forventninger.

⁽²⁾ Det som demografer kalder »den demografiske vinter«.

⁽³⁾ Den er på 2,1 børn pr. kvinde i Den Europæiske Union. De 0,1 skyldes, at det er nødvendigt at udligne konsekvenserne af, at der fødes flere drenge end piger, og piger, der dør, inden de kan få børn.

⁽⁴⁾ EØSU's udtalelse om fremme af solidariteten mellem generationerne, EUT C 120 af 16.5.2008, s. 66, punkt 4.8.

4.2 Disse politikker har også et forskelligt udspring. I nogle lande er det moralske og menneskelige hensyn, der ligger til grund, i andre økonomiske eller politiske og i andre igen målet om at øge fødselstallet. Uanset deres udspring er barnets psykiske og fysiske velfærd og uddannelse og forældrenes muligheder for at få det antal børn, de ønsker, og forene familieforpligtelser med arbejde og et socialt liv væsentlige faktorer.

4.3 Især de skandinaviske lande har siden 1970'erne gjort en del for at sikre ligestilling mellem fædre og mødre såvel på arbejdsmarkedet som i hjemmet og har gennemført social- og erhvervsuddannelsespolitikker, der gør det lettere at forene arbejds- og familieliv og at vende tilbage til arbejdet efter forældreorlov. I Sverige har disse politikker været baseret på gennemgribende reformer af forældreorlovsordningerne, offentlige børnepasningsordninger, særlige skatteordninger for familier (sambeskatning blev afskaffet i 1971) og familielovgivning. Familierpolitikken består i dag af tre elementer: en egentlig familiedelse, hjælp til udearbejdende forældre i form af forældreorlov med løn og forældrenes ret til at dele den betalte forældreorlov. Resultatet er en høj erhvervsfrekvens blandt kvinder, at mange fædre deltager i børnepasningen, fødselstal over EU's gennemsnit, og at antallet af fattige børn er faldet. Finland indførte i 1988 et tilskud til børnepasning i hjemmet, og en tilsvarende ordning blev etableret i Norge i 1998 med det formål at anerkende forældre, der passer egne børn på fuld tid, og sikre dem en indtægtskilde.

4.4 I Nederlandene har fokus været på at udbrede deltidsarbejde med det mål at skabe mere tid til opdragelse af børnene. Hollandske fædre arbejder oftere på deltid end fædre i andre lande. Alligevel arbejder 73,2 % af mænd fuld tid mod kun 45,9 % af kvinderne. 19 % af fædrene, dvs. langt flere end i resten af Europa, udnytter den mulighed, de har for at arbejde deltid, hvorimod andelen af mødre er 41 %. Denne ordning kan anvendes, indtil barnet er 8 år, og betyder en skattnedsættelse med 704 euro pr. måned. Orlovens længde svarer til antallet af arbejdstimer pr. uge ganget med 26. Den beregnes pr. barn og kan således akkumuleres. Børnepasningsordninger kan også benyttes på deltid.

4.5 I Frankrig har familierpolitikken rødder langt tilbage og har gennem tiden været meget stabil uanset det politiske flertal. Den er kendetegnet ved en kombination af økonomiske tilskud, en retfærdig skatteordning for familier, bestemmelser i pensionsordninger og i arbejdsretslovgivningen om særlige orlovsordninger med løn, pasningsordninger for børn mellem 0 og 3 år og gratis førskoleordninger for børn fra 3 år og opefter. At den er vigtig ses også derved, at den videreføres af såvel staten som departementer (regioner) og byer uanset politisk observans. Departementer og byer supplerer den nationale politik med en lang række lokale familierpolitikker om pasningsordninger og hjælp til familier. De egentlige familiedelser skal dække familiens udgifter pr. barn og er særligt fordelagtige for

familier med mange børn. De er ikke indtægtsbestemte, men gives til alle. De gives til barnet, hvilket adskiller familierpolitikken fra socialpolitikken. Resultatet er, at Frankrig er et af de lande i Europa, hvor kvinders beskæftigelsesfrekvens og fødselstallet er højest. Det frie børnepasningsvalg er et af de grundlæggende principper i den franske familierpolitik, men et frit valg forudsætter, at der er et valg, dvs. at der er et tilstrækkeligt stort udbud af pasningsordninger.

4.6 I Det Forenede Kongerige har politikkerne i højere grad fokus på bekæmpelse af familiers og børns fattigdom og har været effektive, og det er almindeligt accepteret, at staten ikke skal blande sig i borgernes personlige valg. Disse politikker skal ses på baggrund af et fleksibelt arbejdsmarked, der gør det relativt nemt for mødre at vende tilbage til arbejdet, og denne store fleksibilitet gør det også muligt at opfylde familiernes meget forskellige forventninger. Det skal bemærkes, at de kvinder, der koncentrerer sig om familien, føder ca. to gange så mange børn som kvinderne på arbejdsmarkedet.

4.7 I Tyskland, hvor den demografiske situation giver anledning til bekymring, lanceredes for nogle år siden en ambitiøs politik, der skulle gøre det muligt at forene arbejds- og familieliv i praksis og uden tvivl også udvirke en holdningsændring, da det var meget ilde set at være udearbejdende og samtidig have børn. Der er blevet etableret mere udbyggede pasningsordninger med bedre åbningstider, og forældre har fået mulighed for at tage 14-måneders forældreorlov med 2/3 løn. Disse foranstaltninger er blevet suppleret af specifik hjælp i form af indtægtsstøtte med det formål at bekæmpe børnefattigdom.

4.8 Generelt viser de gennemførte undersøgelser klart, at en høj erhvervsfrekvens blandt kvinder ofte går hånd i hånd med et højt eller relativt højt fødselstal i de lande, hvor det er muligt at forene arbejds- og familieliv. Efter en periode med demografiske ændringer, hvor antallet af børn pr. kvinde er faldet, hvor ikke mindst spædbørns-, børne- og mødredødeligheden er blevet nedbragt betydeligt, hvor man er blevet mere opmærksomme på hygiejnen, og hvor det er blevet muligt at vælge, hvornår man vil have børn, er vi nu i en tid, hvor begge forældre er udearbejdende. Alligevel er der flere fædre i fuldtidsarbejde end mødre særligt i lande, hvor pasningsordningerne og forældreorlovsordninger med løn ikke er tilstrækkeligt udbygget.

5. Forskellige scenarier

5.1 Som den demografiske situation i EU ser ud lige nu, er det meget vigtigt at kortlægge, hvordan de gennemførte politikker påvirker fødselstallet. Man kan forestille sig flere scenarier for den demografiske udvikling.

5.2 I det første scenario fortsætter den aktuelle udvikling. Fødselstallet i EU vil ligge under tærsklen for generationsfornyelse og variere fra land til land. Der vil dog være en lille befolkningstilvækst som følge af den træghed, der kendetegner den demografiske udvikling. Denne effekt vil dog efterhånden forsvinde som en følge af de ældres længere forventede levetid og nettoindvandringen. Sker dette, vil situationen i EU på en og samme tid være sådan, at befolkningen bliver markant ældre til trods for indvandringen (»strukturel« effekt), at antallet af ældre stiger kraftigt (»tendenseffekt«), og at den erhvervsaktive befolkning muligvis bliver mindre, på trods af at pensionsalderen hæves. Endvidere vil befolkningstallet i omtrent halvdelen af landene i Europa falde.

5.3 Resultatet vil være, at de demografiske forskelle medlemsstaterne imellem bliver endnu større, og en risiko for, at samhørigheden i Den Europæiske Union bringes i fare, da de politikker, der skal gennemføres, og de krav, som befolkningerne stiller, som følge af disse demografiske forskelle formentlig vil være meget forskellige.

5.4 Hvis »katastrofescenariet« indtræffer, bliver den demografiske vinter endnu alvorligere med langt færre fødsler end dødsfald! I så fald vil der både være tale om meget markant aldring nedefra på grund af meget lave fødselstal på under halvdelen af tærsklen for generationsfornyelse, tal som i øvrigt allerede ses i visse regioner i EU, og måske aldring oppefra som følge af den længere levetid efter de 65 år. I praksis vil dette meget ældre samfund måske ikke længere kunne sikre, at der er midler til at finansiere de pensioner og sundhedsydelse, som de ældre har brug for.

5.5 »Katastrofescenariets« to tendenser vil føre til, at unge akademikere forlader et aldrende EU til fordel for lande med mere initiativ, samtidig med at indvandringen vil aftage, da Europa bliver mindre dynamisk og fattigere og vil skulle tackle store budgetvanskeligheder og problemer med at få det sociale regnskab til at gå op og bliver dermed mindre attraktivt.

5.6 Resultatet vil være en meget ubalanceret alderspyramide i EU med langt flere ældre end unge og en hurtigt svindende og stærkt aldrende erhvervsaktiv befolkning.

5.7 Endelig er der et tredje, mere opmuntrende scenario med demografisk fornyelse, altså et »demografisk forår«. I dette tilfælde stiger fødselstallet og nærmer sig tærsklen for generationsfornyelse. En stigning i antallet af fødsler vil kunne sætte gang i et antal økonomiske sektorer. Dernæst vil den erhvervsaktive del af befolkningen, som var blevet mindre, igen vokse i den efterfølgende generation. Denne demografiske udvikling vil i økonomisk henseende være med til at finansiere det sociale sikkerhedssystem. Den Europæiske Union bliver igen et attraktivt sted for såvel sine egne borgere, som ikke længere vil være fristet til at emigrere, som for de bedst uddannede indvandrere.

5.8 Disse scenarier er selvfølgelig ikke forudsigelser, men blot hypoteser, der gør det muligt at tilrettelægge politikkerne for at afhjælpe den aktuelle situation og undgå, at den udvikler sig på værst tænkelig måde.

6. Er familiepolitikken årsagen til forskellene i fødselstal?

6.1 Alle medlemsstater træffer en række politiske foranstaltninger, som tilsammen udgør familiepolitikken, uanset om den er benævnt sådan eller ej⁽⁵⁾. Disse foranstaltninger har forskellige mål:

- fattigdomsbekæmpelse og sikring af familiernes indkomst;
- hjælp til mindre børn og til børns udvikling;
- hjælp til at kunne forene arbejds- og familieliv;
- imødekommelse af krav om ligestilling mellem mænd og kvinder;
- gøre det muligt for forældre eller kommende forældre at få det antal børn, de ønsker, når de ønsker dem og på den måde øge fødselstallet.

6.2 En kategorisering af landene på grundlag deres politikker kan se ud som følger:

- lande med en svag familiepolitik og fødselstal, der er lavere end det europæiske gennemsnit;
- lande med en familiepolitik, der ikke opfylder familiernes behov, og fødselstal, der er lavere end det europæiske gennemsnit;
- lande, hvor hjælpen til familier målt på BNP, synes at være under eller lig gennemsnittet i EU, men som alligevel har et fødselstal, der er højere end gennemsnittet;
- lande med en stærk familiepolitik og fødselstal, der er højere end det europæiske gennemsnit⁽⁶⁾.

Det ser altså ud til, at den førte politik har indflydelse på fødselstallet, som er højere eller lavere afhængig af de konkrete elementer heri.

⁽⁵⁾ EØSU's udtalelse om familien og den demografiske udvikling, EUT C 161 af 13.7.2007, s. 66, punkt 7.

⁽⁶⁾ Gérard-François Dumont, »UE Prospective démographique« – <http://www.diploweb.com/UE-Prospective-demographique.html>.

6.3 En sammenligning af familierpolitikkerne er interessant, fordi det gør det muligt at fastlægge bedste praksis. Dog er der ingen tvivl om, at systemerne kun er fuldt effektive, hvis udbuddet af tjenester og de ordninger i form af bl.a. økonomisk hjælp og/eller skattefordele, der er til rådighed, opfylder familiernes og forældrenes eller de kommende forældres forventninger. Disse forventninger er ikke nødvendigvis de samme i alle medlemsstater, men afhænger af den nationale kultur, sociale normer og traditioner. Derfor bør de offentlige myndigheder lade være med at tage udgangspunkt i ideologi, men derimod foreslå tiltag, der reelt giver den enkelte muligheden for at stifte familie og få det ønskede antal børn. Tiltagene må endvidere være tilpasset befolkningssammensætningen i de pågældende områder. Med det som udgangspunkt og ved at være opmærksom på forskellighederne vil det være muligt at udvikle et system for information om og udveksling af bedste praksis. Offentlig indgriben er imidlertid fuldt berettiget, da familien som det sted, hvor den menneskelige kapital skabes ⁽⁷⁾, danner grundlaget for hele samfundsstrukturen. Det har man set i forbindelse med krisen, hvor familierne ofte har fungeret som en stødpude for dens virkninger.

7. De vigtigste elementer i en vellykket familierpolitik

7.1 Vellykkede familievenlige politikker er forskellige, men har alligevel nogle træk til fælles:

- foranstaltninger, som gør det muligt at forene arbejds- og familieliv (børnepasningsformer af høj kvalitet, navnlig offentlige børnepasningsordninger, hjælp til familier med at passe og pleje omsorgskrævende personer, fleksibel arbejdstilrettelæggelse, særlige orlovsordninger), og som er tilpasset de specifikke nationale forhold og opfylder forældrenes forventninger og børnenes behov og følelsesmæssige, psykiske og fysiske udvikling;

- forebyggelse og bekæmpelse af familiers fattigdom;

- politikkerne er langsigtede og videreføres, uanset om det politiske flertal ændrer sig, og de gælder alle. De er i barnets interesse og skeler ikke til familiens indkomst. Denne kontinuitet er af stor vigtighed, da en familie er et langsigtet projekt. En hensigtsmæssig og vedvarende familierpolitik er en faktor i den bæredygtige udvikling;

- anerkendelse af familien og påskønnelse af dens rolle og det at have et godt familieliv. I det moderne samfund er det oftest kun personlig og faglig succes, der tæller. Der findes imidlertid andre former for succes knyttet til andre mennesker eller almenvellets interesse, bl.a. et godt familieliv og

succes i forenings- eller kulturlivet, hvilket i højere grad bør fremhæves især i medierne ⁽⁸⁾ og i de nationale uddannelses-systemer,

- hensyntagen til børnerige familiers særlige situation.

7.2 Ved siden af de rent familierpolitiske foranstaltninger er det tydeligt, at to andre politikker er af stor betydning, nemlig beskæftigelses- og boligpolitikken ⁽⁹⁾. Uden arbejde og bolig er det svært at stifte familie. Det kræver et minimum af tro på fremtiden. Høj arbejdsløshed blandt de unge eller usikre ansættelsesforhold kan have stor indflydelse på generationsfornyelsen, for selvom det at opdrage er en lang proces, er den tid, hvor det er lettest at få dem, kortvarig. Derfor bør der være fokus på forholdene for studerende og ung, som har eller ønsker at få børn.

7.3 Når familierpolitikkerne har et langsigtet perspektiv og i praksis opfylder familiernes forventninger, indvirker de positivt på børns og forældres velvære, muliggør et harmonisk socialt liv og sikrer, at fødselstallet igen stiger.

7.4 En nylig undersøgelse foretaget af Mødrenes Verdensbevægelse (Mouvement mondial des mères) blandt 11 000 mødre giver et billede af deres ønsker:

- for det første at kunne forene et arbejdsliv med familielivet;

- for det andet, at samfundet anerkender, at deres rolle som mor er vigtig;

- for det tredje mere tid sammen med deres børn.

7.5 En tilsvarende undersøgelse blandt fædre ville være interessant, da de tre prioriteter, undersøgelsen har afdækket, også kunne have betydning for dem. Navnlig kunne anerkendelsen af deres rolle uden tvivl få dem til at engagere sig mere i familielivet ⁽¹⁰⁾. I den forbindelse er de nyere forslag, der skal få fædre til at tage forældreorlov eller endda gøre forældreorlov for fædre obligatorisk og aflønnet interessante som led i den helt nødvendige revaluering af faderrollen og det lige så nødvendige behov for, at fædre påtager sig et større ansvar især ved skilsmisser. Her ville det være nyttigt at indsamle bedste praksis fra virksomheder, som indretter arbejdet på en måde, der er forenelig med forældreansvaret. Virksomhedernes sociale ansvar omfatter også foranstaltninger, der skal gøre det nemmere at finde en

⁽⁷⁾ EØSU's udtalelser om familien og den demografiske udvikling, EUT C 161 af 13.7.2007, s. 66, punkt 6.4 og om fremme af solidaritet mellem generationerne, EUT C 120 af 16.5.2008, s. 66, punkt 3.11.

⁽⁸⁾ EØSU's udtalelser om familien og den demografiske udvikling, EUT C 161 af 13.7.2007, s. 66, punkt 8.15 og om fremme af solidaritet mellem generationerne, EUT C 120 af 16.5.2008, s. 66, punkt 3.13.

⁽⁹⁾ EØSU's udtalelse om familien og den demografiske udvikling, EUT C 161 af 13.7.2007, s. 66, punkt 4.6.

⁽¹⁰⁾ EØSU's udtalelse om familien og den demografiske udvikling, EUT C 161 af 13.7.2007, s. 66, punkt 8.11.

god balance mellem arbejde og familieliv. Det er i virksomhederne, at de gennemføres i praksis. Det kunne være nyttigt at indføre et mærke for »familievenlige« virksomheder, som det der findes i Spanien, hvor det støttes af ministeriet for sundhed og sociale anliggender ⁽¹¹⁾.

7.6 Udvalget har tidligere i en udtalelse ⁽¹²⁾ foreslået, »at man overvejer initiativer, der gør det muligt for bedsteforældre eller andre pårørende at tage sig af børnene, hvis de udearbejdende forældre ønsker det, og såfremt det er i barnets tarv«. Med hensyn til tid til familien har udvalget allerede slået fast, at »alle bør have adgang til (...) et tilstrækkeligt antal «kredittidsår» for at kunne engagere sig i familiemæssige (...) aktiviteter. Det bør være muligt at vælge at gå senere på pension, hvis man ønsker at tage en arbejdsfri periode i løbet af det erhvervsaktive liv (finansieret som pension).« ⁽¹³⁾ På den måde ville der ikke være tale om en alt for stor nedgang i indkomst for dem, som vælger at arbejde på nedsat tid eller midlertidigt at afbryde arbejdet uden for hjemmet. Der bør foretages en nøjagtig økonomisk beregning af bl.a. besparelserne i de kollektive pasningsordninger, således at der i beregningen af pensionens størrelse kan tages hensyn til den tid, der er medgået til at passe børn. Ligeledes bør også bedsteforældre sikres rettigheder i forhold til deres børnebørn.

7.7 Undersøgelser af de unges ønsker, ændringerne som følge af familiernes større mobilitet, sammenhængen mellem de unges adgang til boliger og beslutningen om at stifte familie og af, hvordan de nye familieformer påvirker fertiliteten, ville ligeledes gøre det muligt at indrette familiepolitikkerne efter behovene. Med sådanne undersøgelser ville det i et vist omfang blive lettere at afdække familiernes forventninger, som er en af de vigtigste faktorer, når der gennemføres politikker.

8. Hvilken rolle skal EU spille?

8.1 Familiepolitik er ikke et af de områder, hvor Den Europæiske Union har kompetencer. Af artikel 9 i chartret om grundlæggende rettigheder fremgår det klart, at familielovgivningen henhører under national ret. Ikke desto mindre kan EU lovgive på områder, der berører balancen mellem familie- og arbejdsliv, og arbejdsmarkedets parter kan forhandle aftaler på plads, der efterfølgende bliver til direktiver. Det var det, der skete i forbindelse med forældreorloven og debatten om barselsorlovens længde. EU kan endvidere lovgive om ligestilling mellem mænd og kvinder på arbejdsmarkedet, som er et af elementerne i enhver familiepolitik, og om beskyttelse af børn og børns udvikling på grundlag af Kommissionens nye dagsorden for børns rettigheder ⁽¹⁴⁾.

8.2 Europa 2020-strategien indeholder et mål om en beskæftigelsesfrekvens for mænd og kvinder, som kun vil kunne nås,

⁽¹¹⁾ http://www.en.aenor.es/aenor/certificacion/resp_social/resp_efr.asp

⁽¹²⁾ EØSU's udtalelse om forbedring af sikkerheden og sundheden under arbejdet for arbejdstagere, som er gravide, som lige har født, eller som ammer, EUT C 277 af 17.11.2009, punkt 1.12.

⁽¹³⁾ EØSU's udtalelse om ligestilling, økonomisk vækst og beskæftigelsesfrekvensen, EUT C 318 af 23.12.2009, s. 15, punkt 4.2.6.2.

⁽¹⁴⁾ KOM(2011) 60 endelig.

hvis familiepolitikken er sådan indrettet, at mænd og kvinder kan få det antal børn, de ønsker, samtidig med at de arbejder. Sådan er det ikke i dag i de fleste lande i EU.

8.3 EU kan desuden spille en nyttig rolle i formidlingen af viden om den demografiske situation og udvikling på alle geografiske niveauer, i evalueringen af de familievenlige politikker, hvad enten de er nationale, regionale eller lokale og i udvekslingen af god praksis mellem medlemsstaterne.

8.4 I forbindelse med den europæiske alliance for familier, som blev lanceret under det seneste tyske formandskab, var der planer om at etablere et observatorium, som aldrig er blevet til noget.

8.5 I dag er en række initiativer og dertil knyttede finansieringsmuligheder under udvikling under ledelse af EU:

- ekspertgruppen om demografiske spørgsmål
- det europæiske demografiske forum
- workshops om bedste praksis
- netværk om familiepolitik
- den europæiske alliance for familiers netportal
- regionale seminarer.

De samlede midler til finansiering af disse initiativer er på omkring 500 000 euro. Dertil kommer FAMILYPLATFORMS undersøgelser, der er ved at være afsluttet, andre demografiske undersøgelser, som også berører familierelaterede problemstillinger, og OECD's database om familien.

8.6 En bedre samordning af disse initiativer ville være ønskelig, og et organ bør gives ansvaret for eller i det mindste stå for koordineringen forbundet med at fastlægge en samlet politik, hvilke områder der skal sættes på, og hvilke analyser der skal prioriteres. Tiden er ikke til at etablere nye uafhængige organer i EU, og derfor kunne rollen som tovholder og koordinator deles mellem Kommissionen, i praksis den europæiske alliance for familier, og Eurofound. Førstnævnte kunne således få ansvaret for de politiske aspekter og styringen og sidstnævnte for de mere videnskabelige aspekter, en opgave det som trepartsagentur vil være det helt rigtige til at udføre. Med god samordning af alle de initiativer, der allerede er gennemført i EU, kunne en egentlig database stilles til rådighed for medlemsstaterne. Derudover bør alliancen etablere kontakter og samarbejde med strukturer og gennemføre aktioner ved brug

af den åbne koordinationsmetode på det sociale område, hvilket Kommissionen er i gang med at se nærmere på i samarbejde med de berørte parter.

8.7 Midler fra Den Europæiske Socialfond og de regionale udviklingsfonde har allerede været brugt til at gennemføre familiepolitiske foranstaltninger i nogle medlemsstater. Det bør overvejes, hvordan denne type foranstaltninger kan videreudvikles. Familiepolitikken bør desuden være et af de områder, som plattformen mod fattigdom beskæftiger sig med.

8.8 Samtidig bør der i forsknings- og innovationsprogrammerne⁽¹⁵⁾ indarbejdes en mulighed for at finansiere studier og undersøgelser af ikke blot demografiske, men også sociologiske, antropologiske og filosofiske spørgsmål, som også er af betydning for familiepolitikken. Desuden bør effektiviteten og konsekvenserne af de gennemførte familiepolitikker analyseres. Med henblik herpå ville det være hensigtsmæssigt, at arbejdet i FAMILYPLATFORM ikke indstilles, men derimod videreføres, sådan som alle organisationer og interessenter inden for familieområdet har ønsket.

8.9 Familieorganisationer bør inddrages i udarbejdelsen af familiepolitikker og politikker af betydning for familierne på både EU-niveau og i medlemsstaterne.

8.10 Alle europæere er eller har været en del af en familie uanset den pågældende families skæbne eller historie og uafhængig af de generelle ændringer af familien i de seneste årtier. Ingen fødes af sig selv, og alle meningsmålinger viser, at de europæiske borgere stadig opfatter familiesammenhold som en af de vigtigste grundlæggende værdier. Desuden har mange af de politikker, der fastlægges på EU-niveau, direkte indflydelse på familielivet (fri bevægelighed for personer, beskæftigelse og social beskyttelse, miljø- og forbrugerbeskyttelse, moms på produkter til småbørn⁽¹⁶⁾, mediepolitik, uddannelsesprogrammer og kulturelle og sociale programmer).

Bruxelles, den 4. maj 2011

Staffan NILSSON

Formand

for Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

8.11 EØSU anbefaler derfor, at familiespørgsmål indarbejdes i alle europæiske politikker, og at der især tages hensyn hertil i de konsekvensanalyser, som nu skal gennemføres i forbindelse med enhver EU-lovgivning⁽¹⁷⁾, og at de medtænkes i forbindelse med revisionen af eksisterende politikker. I Spanien var vandafgiftsordningen indrettet sådan, at afgiften pr. kubikmeter vand steg i takt med forbruget for at mindske brugen af en knap ressource. Denne ordning ramte imidlertid storfamilier uforholdsmæssigt hårdt, da en familie på fem »automatisk« forbruger mere vand end en person, der bor alene, eller en husholdning uden børn. Efter at være blevet prøvet ved domstolene blev denne afgiftsordning opgivet⁽¹⁸⁾. Det ville derfor være ønskeligt, hvis der på europæisk niveau systematisk blev gennemført analyser af lovgivningens konsekvenser for familierne, således at man undgår eventuelle alvorlige negative konsekvenser for dem.

8.12 Desuden bør der lægges vægt på, i hvilken udstrækning de regionale politikker og investerings-, uddannelses-, bolig- og beskæftigelsespolitikker er indbyrdes sammenhængende og gør, at et bestemt land eller en bestemt region er attraktiv for familier og de unge af andre årsager end den egentlige familiepolitik, og i hvilken udstrækning de kan være med til at understøtte den overordnede demografiske udvikling.

8.13 Udvalget bakker varmt op om idéen om at gøre 2014 til europæisk familieår og markere 20-året for det internationale familieår. Samfundets fremtid er nemlig i hænderne på de fremtidige generationer, som bliver til inden for familierne. Som konklusion må det imidlertid understreges, at én faktor er bestemmende for beslutningen om at stifte familier, nemlig håbet om en bedre fremtid. Regeringerne er ansvarlige for, at deres respektive befolkninger har troen herpå. Det er den opgave og byrde, de skal løfte.

⁽¹⁵⁾ EØSU's udtalelse om familien og den demografiske udvikling, EUT C 161 af 13.7.2007, s. 66, punkt 4.5.

⁽¹⁶⁾ Udvalget har argumenteret for en nedsat moms på denne type produkter, særligt på bleer. Se EØSU's udtalelse om fremme af solidariteten mellem generationerne, EUT C 120 af 16.5.2008, s. 66, punkt 4.7.

⁽¹⁷⁾ EØSU's udtalelse om fremme af solidariteten mellem generationerne, EUT C 120 af 16.5.2008, s. 66, punkt 4.8.

⁽¹⁸⁾ <http://sentencias.juridicas.com/docs/00285332.html>